

*Голові разової спеціалізованої
вченої ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Івану Карпенку,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022*

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.04 – Філософська антропологія, філософія культури), доцента, професора кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Загурської Наталії Віталіївни на дисертаційну роботу Гончарова Семена Олексійовича «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Актуальність теми дослідження зумовлена умовами повномасштабної війни: для її завершення необхідне детальне вивчення чинників, які її спричинили. Ці чинники винаходяться в самих підґрунтях філософії ворога. Творчість Юрія Мамлеєва, якому присвячена дисертаційна робота, розміщується в широкому контексті мортального літераторства. Значною перевагою роботи є те, що автор розводить принципово різні тренди так званої темної філософії. З одного боку, це негативна теологія та містика, екзистенційна філософія смерті, філософія трансресії, темні аспекти спекулятивного реалізму та об'єкт-орієнтованої онтології, з іншого, це тенденційні твори російський філософуючих авторів, таких як Достоевський, Сологуб та інші. Можна додати також владну інтерпретацію антиутопії Платонова чи появу мортальних мотивів Пелевіна у

вигляді спроби реконструкції засудженого ще в античні часи, а незабаром втраченого твору про смерть Гегесія.

Автор доводить, що йдеться про два принципово різних підходи до нелюдського. Якщо в першому випадку йдеться про новітні форми гуманізму, то в другому — про надто людське, яке призводить не до свободи, а до насильства. Враховуючи, що у вітчизняному соціальному контексті не-людське розуміється як руйнівне та насильницьке, в дисертації по-новому акцентується увага на нелюдське як таке, що відмовилось від надто людської претензійності на користь плекання інших та природи. У роботі продемонстровано, що утризм Мамлеєва, навпаки, не можна трактувати як метафізику, а, можливо, й філософію в цілому.

Отже, враховуючі вищенаведені міркування щодо гостро доречних сьогоденню підходів дисертації, можна стверджувати високий рівень її актуальності. У роботі показані аспекти відповідальності інтелектуалів в поточній ситуації, коли їх доробки можуть бути використані злочинною владою.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому й оформлення

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел зі 158 найменувань.

У **першому** розділі розглядаються умови та хід формування темного міту Мамлеєва та Южинського гуртка в цілому. Автор переконливо демонструє, що Мамлеєвим рухали значною мірою його творчі амбіції. В ході їх реалізації він запозичив традицію епатажного письма, але не врахував її підґрунтя та нюансів, тому вийшов за її межі у принципово протилежний мортальний контекст.

Другий розділ присвячений Мамлеєвському корпусу з його прозою, поезією та власне філософією. Розглянуто їх головні метатемати, а також

дегенерацію трансгресивних стратегій в метафізичному реалізмі Мамлеєва. Показана радикальна відмінність метафізичного реалізму від магічного реалізму.

У **третьому** розділі негативна теологія та темна містика протиставляються утризму Мамлеєва. Доводиться, що утризм принципово розташований по тій бік Абсолюту. Здійснюється критика утризму з боку спекулятивного, темного та дивного реалізму.

У **четвертому** розділі запропоновано такі альтернативи метафізичному реалізму як триумф тендітних речей, liminal spaces, gaps, heterotopias, а також шляхи протидії метафізиці по той бік Абсолюту в філософсько-політичному контексті.

У **висновках** окреслені основні результати дисертаційного дослідження, практичне значення отриманих результатів, а також перспективні напрями їх використання та розвитку.

Список використаних джерел містить усі необхідні для проведення даного дослідження джерела: автор залучає до дослідження актуальну як вітчизняну, так і закордонну літературу з обраної проблематики.

Структура та оформлення дисертації відповідає меті, цілям і завданням здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною

науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Головні результати дисертаційної роботи Гончарова С. О. відповідають критеріям обґрунтованості та достовірності. Результати проведеного дисертаційного дослідження у вигляді авторських наукових гіпотез, положень, висновків і рекомендацій мають високий ступінь обґрунтованості. Зокрема, автор доходить до самих глибин темної філософії через оптичну метафорику й доводить можливість темного Абсолюту чи сліпучого сьйва Ніщо, яке, звісно, не може ототожнюватись виключно зі смертю.

5. Основні наукові результати отримані автором та їх наукова новизна

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Гончарова С. О. дає змогу зробити висновок, що результати є науково новими, оригінальними та відповідають останнім тенденціям філософської наукової думки. Новизна та оригінальність наукових результатів і висновків дисертаційної праці не викликають жодних сумнівів і забезпечуються зверненням до найбільш трендових філософських напрямків останніх років та авторським оригінальним потрактуванням творчості Мамлеєва.

6. Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що аналіз небезпечності виходу за межі Абсолюту може бути використаний для адекватного розуміння та вироблення стратегій існування в соціальному та культурному контексті вітчизняного сьогодення. Наприклад, проаналізоване деструктивне прагнення до межового задоволення в оповіданні Мамлеєва «Задовольняюсь!» в роботі потрактовано відповідно до лаканіанських розвідок наказу зовнішньої чи внутрішньої злочинної влади «Задовольняйся!» незважаючи ні на що. Годі й

казати, що практична цінність цього потрактування в нагальній умовах безперечна.

Також варто зазначити, що наробки дисертаційної роботи можуть бути використані при підготовці курсів з філософських та інших гуманітарних, а також соціальних дисциплін.

7. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації

Окрім зазначених переваг роботи, слід звернути увагу й на деякі її недоліки.

1. Робота збагатилася б, якщо б автор вийшов за межі однорідного кола джерел та літератури та звернувся до дотичних праць дещо іншої традиції. Це могли б бути розвідки суб'єкту нестачі Альтюссера («Людина, ця ніч»), або «безодні» в інтерпретації Шеллінга Гранта («Хімія темряви»). Втім, це могло б знизити наразі притаманний високий ступінь цільності.

2. Ряд *liminal spaces*, *gaps*, *heterotopias* як альтернатив метафізичному реалізму може бути доповненим й іншими концептами філософії простору, наприклад, стрічкою Мебіуса, Борромеева вузла, складини тощо.

Але зазначені зауваження є скоріше напрямками до подальших досліджень, не знижують загальну високу цінність дисертаційної роботи і не впливають на якість дисертаційної роботи та обґрунтованість висновків.

9. Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Гончарова Семена Олексійовича «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні» за рівнем теоретичної обґрунтованості, новизною та практичним значенням її результатів є

завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019).

Офіційний рецензент,
доктор філософських наук,
доцент, професор кафедри
теоретичної і практичної філософії
імені професора Й. Б. Шада
філософського факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Наталія ЗАГУРСЬКА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 20:12:47 28.12.2023

Назва файлу з підписом: Загурська Н. В. (рецензія).pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 196.5 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Загурська Н. В. (рецензія).pdf
Розмір файлу без підпису: 211.6 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ЗАГУРСЬКА НАТАЛІЯ ВІТАЛІЇВНА

П.І.Б.: ЗАГУРСЬКА НАТАЛІЯ ВІТАЛІЇВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2667018140

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 20:12:46
28.12.2023

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000B5C43201A0419904

Алгоритм підпису: ДСТУ-4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої
вченої ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Івану Карпенку,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, доцента кафедри політологічних та культурологічних студій Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, кандидата філософських наук, Шелкової Наталії Валеріївни на дисертаційну роботу Гончарова Семена Олексійовича «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні», подану на здобуття наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 – «Філософія».

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Однією з головних ознак ХХІ століття є глобалізація суспільства. Події останнього десятиліття наочно демонструють, що людство вже являє собою не сукупність окремих націй, а єдину спільність – земляне. Проблеми національного характеру перетворюються на проблеми усіх землян. Якщо спробувати прослідкувати цей процес, то ми можемо побачити наступну картину: глобалізація економіки – виникнення транснаціональних корпорацій; глобалізація науки – High-Tech, Internet та штучний інтелект, які призвели не тільки до зв'язку усіх землян, а й до кардинального перетворення людей з homo sapiens на High-Tech homo; глобалізація захворювань – пандемія Covid-19, яка охопила і, роз'єднуючи, об'єднала весь світ; глобалізація воєнних стратегій – російсько-українська війна, що з 2022 року вплинула на політику і економіку усіх країн світу і на світогляд усіх землян.

Тобто має місце явна тенденція до об'єднання землян в єдину спільноту, що не закреслює унікальність кожної людини, нації і культури, а навпаки, сприяє їх розвитку. І те, що йде всупереч з цією тенденцією, те, що намагається розколоти, роз'єднати, більш за це, сформувати неприйняття аж до агресії і ворожнечі, вже усіма розглядається як аномалія розвитку людства, гармонії

життя землян. Саме такою аномалією, безглуздям, божевіллям, неоварварством бачиться розумним людям світу сучасна російсько-українська війна.

Розумним людям світу. А чи всі люди світу, усі земляне сьогодні розумні і бачать не тільки неминучість, а й велику шкоду конфліктів між країнами, аж до війни? На жаль, не всі. З великим здивуванням та біллю ми бачимо, що більшість росіян підтримують російсько-українську війну і загарбницьку політику Путіна, не розуміючи її сутності. Більшість росіян вже перетворилися на зомбі, маріонетки російських політичних міфологем. «Путінізм», «рашизм» чи «шизофашизм» стає загрозою не тільки для України, а й усього світу. У світі зростає напруження. На зміну медичної пандемії Covid-19 прийшла політична пандемія – російсько-українська, по суті, братовбивча війна, яку підтримують росіяни.

Саме тому, встає нагальна необхідність заглянути під воду «айсбергу» цієї війни, виявити підводні, глибинні причини її виникнення. Бо тільки знання причин події дає можливість її викоренення. Саме викоренення в людей спраги до війн та ворожих конфліктів стає сьогодні стратегією розвитку глобалізації та утворення спільноти землян. І саме така мета бачиться мені у представленому дисертаційному дослідженні Семена Олексійовича Гончарова, в якому він досліджує сутність і мету метафізики «Бездні Зла» Юрія Мамлеєва і обґрунтовує падіння Росії у цю Бездню і її намагання втягнути у цю безодню зла весь світ. Тому представлене дослідження не тільки актуальне, а й задає стратегію розвитку українській і світовій філософії.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності та оформлення

Дисертація є завершеною науковою працею, яка має логічну, чітку структуру і оформлена відповідно до Постанови №40 МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Загальний обсяг роботи складає 193 сторінки, обсяг основного тексту – 158 сторінок. Список використаних джерел містить 158 найменувань, з них 58 – іноземною мовою.

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатку зі списком публікацій здобувача за темою дослідження.

У *першому розділі «Ю. Мамлеєв і його гурток: темні міти імперії»* дисертант, для виявлення причин популярності поглядів Мамлеєва і їхнього впливу на сучасне російське суспільство та його владу, вводить поняття «мамлеєвський міт» і здійснює процес його демітологізації, висвітлення справжньої сутності мамлеєвської метафізики Безодні, або «метафізики по той бік Абсолюту». У ході аналізу мамлеєвського міту виявляється і доводиться, що він спирається на три інші більш глобальні російські ідеї-фікс: «руській мір», «русская ідея», «загадочная русская душа», які, за суттю, є політичними мітами. Єдність цих мітів утворює підґрунтя ідеології рашизму як політичної релігії. Дисертант також розкриває сутність ідей Южинського гуртка, який очолював Мамлеєв і доводить, що концепт «сакрального безумства», як загального метафізичного підґрунтя гуртка, є, по суті, «русское безуміє», «його вектором, – відмічає Гончаров, – стає смерть, негачії та Безодня» (с. 75).

Заслуговує на увагу підхід дисертанта до дослідження творчості Мамлеєва. Він починає з дослідження біографії, ретельного аналізу інтересів Мамлеєва у дитинстві та юності і знаходить в них ті риси, які притаманні його метафізиці Безодні: зацікавлення людьми з девіантною поведінкою, захоплення книгами з психіатрії та психопатології, творчістю Ф. Достоєвського, особливо його твором «Записки з підпілля», С. Єсеніним. У Достоєвського його приваблюють описи проблеми зла, темної сторони людської душі, у Єсеніна – проблема націоналізму, любов до «окаянной Расеи», весь бруд якої сприймається не як її недолік, а в якості свідoctва її невтішності і винятковості. Саме ці проблеми стають центральними у художніх творах, наповнених «чорнухою», та при розробленні концепцій Безодні та «Росії Вічної».

У *другому розділі «Мамлеєвський корпус: подолання хаосу»* дисертант здійснює систематизацію мамлеєвського корпусу: виявляє в ньому стрижневі

метатеми та основні елементи побудови мамлеєвської прози і поезії; визначає загальну структуру філософського дискурсу як «анти-тріаду деструкції»: «утризм» – «Безодня» – «Росія»; аналізує особливості метафізичного реалізму як творчого методу Юрія Мамлеєва і виявляє його сутність, яка полягає у дегенерації трансгресивних стратегій та зображенні руських негачій як життєвої стратегії і робить висновок про «неможливість розгляду метафізичного реалізму як самостійного літературного напрямку» (с. 174). Тим самим автор роботи спростовує мітологічне уявлення про неосязність та езотеричність мамлеєвської творчості і виявляє її істинне лице.

Слід особливо підкреслити велику кількість плідних філософських ідей та думок Гончарова. При здійсненні ним систематизації мамлеєвського корпусу виявлено: 5 стрижневих метатем (*Безодня, утризм, Росія, Таємниця, смерть*), основні елементи побудови мамлеєвської прози (*містична подія, російських езотеричних гуртках, апокаліптика*) і поезії (*жах і регіт, «вся його поезія – пише дисертант, – це апокаліптичний регіт втраченої свідомості, що жадає кінця світу»* (с. 89)), стрижень філософії Мамлеєва – метафізична «анти-тріада деструкції»: «утризм» – «Безодня» – «Росія».

У третьому розділі «Метафізика по той бік Абсолюту: у пащі Безодні» досліджується утризм як «вчення про тотальне нарцисичне Я» (с. 100) та метафізика Безодні; визначаються ключові внутрішні протиріччя філософії Ю. Мамлеєва; виявляється вплив на філософію Мамлеєва вчень видатних містиків М. Екгарта, Я. Беме, Йоана від Хреста, Псевдо-Діонісія Ареопагіта про Божественний морок, Безодню («Ungrund» Я. Беме), а також вчення М. Хайдеггера про Ніщо і М. Бердяєва про трансцендентну свободу; аналізується «жах філософії» (Ю. Такер) «метафізики по той бік Абсолюту» та спекулятивного реалізму.

Слід відзначити високий науковий рівень і глибоке знання вчень видатних містиків Майстра Екгарта, Якоба Беме, Йоана від Хреста, Псевдо-Діонісія Ареопагіта та праць дослідників їхньої творчості та ідей. Здійснення глибокого компаративного аналізу вчень цих містиків, а також твору «Хмара незнання»

невідомого автора і вчення Мамлеєва дозволило автору зробити висновок, що філософія Мамлеєва *не є унікальною*, «останньою доктриною», як він її представляє, більш за це, Мамлеєв *не тільки постійно здійснював плагіат, а й викривляв* першоджерела, їхню етичну спрямованість у напрямку її деградації та дегуманізації.

Цікавим, на мій погляд, є порівняння філософії утризму з образами «Дрібного біса» Ф. Сологуба і визначення утризму як метафізичної недотикомки.

У четвертому розділі «Перемога над імперією зла: триумф тендітних речей» досліджено вчення Мамлеєва про «Вічну Росію» – філософське ядро сучасного рашизму, визначені його основні імперські наративи, проаналізовано та демітологізовано вчення Мамлеєва про сім основних метафізичних якостей (концентр) Росії та визначено їх суто ідеологічне наповнення, сформульовані стратегії протидії рашизму та визначено можливі альтернативи до концепту Безодні; порівняно мамлеєвську концепцію Безодні та реготу з баченням сутності Безодні та сміху Жоржем Батаєм у його «Внутрішньому досвіді»; запропоновано в якості топологічних альтернатив до Безодні концепцію інших та проміжних просторів: *liminal spaces, gaps, heterotopias*; визначено перспективним вектором можливих досліджень порівняння творчості Мамлеєва та Лавкрафта, метафізичного реалізму та *weird-реалізму*.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконана в межах комплексної науково-дослідної теми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (д/р 0114U005439).

4. Обґрунтованість наукових положень і висновків, що містяться в дисертації

Наукові положення дисертаційного дослідження С. О. Гончарова є обґрунтованими, а висновки — самостійними, логічними й закономірними. Загальні висновки у дисертації аргументовані та відображені у 7 наукових працях. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі ключові аспекти задекларованої

теми дослідження. Визначена у вступі мета, на мою думку, успішно досягнута, а окреслені завдання дисертаційного дослідження виконані. Матеріал дисертації викладений чітко і послідовно, з цікавими та плідними прикладами, аналогіями зі світової філософії та літератури, що свідчить про ерудованість автора, його здібність до критичного аналізу існуючих ідей, підходів і теорій та креативного мислення.

Застосування герменевтичного, історико-філософського, порівняльного методів і методу аналізу, узагальнення та систематизації сприяло глибокому обґрунтуванню висунутих Гончаровим ідей та висновків, зокрема, про мітологічну природу біографії та творчості Мамлеєва («мамлеєвський міт»); про простори *liminal, spaces, gaps, heterotopias* як альтернативи до Безодні; про перспективність можливих досліджень порівняння творчості Мамлеєва та Лавкрафта, метафізичного реалізму та *weird*-реалізму.

5. Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному:

1. На основі аналізу біографії та творчості Юрія Мамлеєва концептуалізовано стан дискурсу їх дослідження та репрезентації як «мамлеєвський міт»; обґрунтовано необхідність проведення демітологізації; визначено загальні особливості конструювання самим Мамлеєвим та його послідовниками біографічного міту – зазначено перехід від «мінус біографії» до її штучної драматизації та *re-мітологізації* в контексті сучасної імперської політики Росії; запропоновано систематизацію мамлеєвського корпусу за допомогою набору з п'яти стрижневих метатем.

2. Вперше введено до наукового обігу поняття «*метафізика по той бік Абсолюту*» як філософсько-ідеологічний засіб легітимації *рашизму*, що в Мамлеєва набуває форми «*анти-тріади деструкції*»; описано та виявлено внутрішні протиріччя філософії Мамлеєва: неузгодженість її складових, витіснення тотальним нарцисичним Я всіх суміжних метафізичних елементів; означено ключові трансгресивні стратегії Безодні, що оминають сферу Абсолюту: *негації, безпредметна позаонтологічна туга, Росія, випадок*.

3. Встановлено основні елементи побудови великої прози Мамлеєва: *містична подія, езотеричні російські гуртки, апокаліптика*; визначено принцип конструювання поезії: спекулятивне використання філософських понять із домінуючим мотивом *апокаліптичного реготу*; доведено неможливість метафізичного реалізму представляти окремий літературний напрямок, окреслено його суто російський контекст.

4. Простежено вплив на генезу мамлеєвської ідеї Безодні традиції негативної теології, вчення Якоба Беме про Ungrund і вчення Миколи Бердяєва про трансцендентну свободу; порівняно уявлення про жах Гайдеггера й Мамлеєва з доведенням вторинності мамлеєвських напрацювань, а також порівняно спекулятивний реалізм як стратегію філософування й метафізику по той бік Абсолюту з означенням дегуманістичної спрямованості останньої.

5. Визначено основні спотворення мамлеєвського проєкту «Росії Вічної» та їх загрози для українського суспільства; сформульовано стратегії протидії метафізиці по той бік Абсолюту та означено альтернативні шляхи досліджень трансгресивності: уточнено аспекти необхідності політичної позиції «спротив замість перемовин», запропонованої Анатолієм Єрмоленком, розширено механізм розуміння трансгресії внутрішнього досвіду Батая через залучення конверсії як суб'єктивного елементу трансгресивності, запропоновано спектр топологічних альтернатив до концепту Безодні: *liminal spaces, gaps, heterotopias*.

6. Повнота викладу здобутих результатів

Основні теоретичні положення дисертації висвітлені у 7 наукових працях, з яких 4 статті – у наукових фахових виданнях України, троє тез наукових доповідей. Публікації чітко відображають висновки дослідження і є логічними та обґрунтованими.

7. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Результати досліджень можуть бути використані для подальшої розробки теми спротиву рашизму та боротьби за збереження української ідентичності в теоретичному напрямі філософії чи в практичному напрямі культурно-філософських проєктів із дерусифікації української свідомості. Результати

досліджень пропонують стратегії протидії рашизму, що можуть бути використані в навчальному процесі при підготовці лекцій із української філософії, політичної філософії.

8. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, його наукових праць та Протоколу контролю оригінальності встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату. Усі висновки, зокрема, й ті, що характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження, одержані автором особисто. В дисертації не використовувались ідеї, що належать співавторам. Отже, дисертація, згідно з представленими даними та аналізом тексту роботи, відповідає вимогам академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Перш за все слід відмітити дуже високий науковий рівень дисертації та глибоке і багатобічне занурення у джерела з теми дисертації. Рівень ерудованості дисертанта та множинність його творчих ідей і підходів просто вражає. Але саме множинність ідей викликає часто множинність запитань, скоріше не заперечувального, а дискусійного характеру.

1. Як мудро вважали давні греки, в усьому потрібно дотримуватися міри, середини, це і є ознака мудрості, яка є сутнісною ознакою філософа. В дисертаційному дослідженні дуже відчутний максималізм, який зрозумілий через вік автора (молодим притаманний максималізм), але заважає більш глибоко зануритися у дуже складну сучасну політично-культурну ситуацію в Україні та Росії, зазирнути під воду «айсбергу» російсько-української війни та особливостей українського та російського менталітету. Хоча автор і намагається різноманітними філософськими методами побачити підводну частину цього айсбергу і ці намагання дуже цікаві.

2. Не можу погодитися з думкою автора, що «Філософія вимушена завжди починати спочатку, вона не може щось перестрибнути чи проігнорувати» (с. 32), бо вся історія філософії, це абстрагування, суть якого в ігноруванні несуттєвих (з погляду певного філософа!) якостей світу та людини, перестрибують через те, що

заважає рухатися в певному, обраному даним філософом, напрямку. Одні філософи ігнорують живу людину з усіма її турботами та почуттями, перетворюючи її на неживий суб'єкт пізнавальної діяльності, що має місце в усіх раціоналістичних напрямках філософії, а у феноменології, як відомо, дослідження починається з «феноменологічної редукції» – «очищення» змісту свідомості від «натуралізму» та «психологізму»; інші – навпаки, зосереджуються на осмисленні життя людини з усіма її перипетіями й їхнім ірраціоналізмом (екзистенціалізм, філософія життя). Більш за це, сам автор у підрозділі 4.2.3. «Топологічні альтернативи Безодні: liminal spaces, gaps, heterotopias» пише: «Метамодерна картина світу, що вже замістила собою епатажні «стрибки» минулого, приділяє значну увагу постійному коливанню, перехідним та проміжним станам, мерехтінню всередині самого буття та драми повсякдення» (с. 165).

3. У 1 підрозділі 1 розділу «Мамлеєвський міт: проблема, контекст, метод опрацювання», спостерігається, на мій погляд, непослідовність думок при аналізі особливостей російського менталітету. З одного боку відчувається, що дисертант належить до прихильників раціоналізму, що закреслює правомірність будь-яких ірраціональних підходів у філософії та світогляді, коли описує як негативну якість «нехтування розумом» (с. 31), «ідею русского безумія» (с. 67), «послідовне в своїй непослідовності російське не-мислення» (с. 63), «відсутність філософської системи чи єдиного вчення, ідейна суперечливість, ... хаотичність» (с. 64). А з іншого боку, з радістю констатує, що «На щастя, світ лишається невловимим, а ціле завжди перевершує суму власних частин» (с. 32), тобто світ і події в ньому непідвласні розуму і сам же цитує роботу С. Франка «Незбагнене» про неможливість раціонального пізнання повністю пізнати будь-що.

Незважаючи на представлені зауваження, вважаю, що вони не знижують теоретико-методологічного рівня роботи, а є скоріше рекомендацією та демонстрацією подальших шляхів розвитку досліджуваної проблематики та філософського мислення.

10. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Гончарова Семена Олексійовича «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні» є завершеною, дуже актуальною науковою працею, у якій автор отримав науково-обґрунтовані результати, що мають, безумовно, науково-практичну цінність. За змістом та повнотою викладу результатів дослідження у публікаціях здобувача, обсягом і якістю оформлення дисертація відповідає вимогам п. 6.9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». На цій підставі вважаю, що Гончаров Семен Олексійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 – «Філософія».

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук,
доцент кафедри політологічних та
культурологічних студій
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля

Наталія ШЕЛКОВАЯ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ

створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 00:34:20 07.01.2024

Назва файлу з підписом: Шелковая_Опонент_Відгук_Дис.Гончарова_електрон..pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 274.2 КБ

Назва файлу без підпису: Шелковая_Опонент_Відгук_Дис.Гончарова_електрон..pdf
Розмір файлу без підпису: 271.1 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ШЕЛКОВАЯ НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

П.І.Б.: ШЕЛКОВАЯ НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 1948901026

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача): 01:16:56
07.01.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000325B33016EBB9A04

Тип носія особистого ключа: Незахищений

Алгоритм підпису: ДСТУ-4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CADES enveloped)

Формат підпису: Базовий (CADES-BES)

Сертифікат: Кваліфікований

*Голові разової спеціалізованої
вченої ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Івану Карпенку,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022*

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.05 – історія філософії), професора, професора кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Прокопенка Володимира Володимировича на дисертаційну роботу Гончарова Семена Олексійовича «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Актуальність теми дослідження С.О.Гончарова є, на мій погляд, очевидною, що визначається такими причинами: по-перше, вітчизняні дослідники взагалі вкрай рідко звертаються до аналізу та осмислення таких вчень, в яких поєднані елементи метафізики та містицизму (Я.Бьоме, Майстер Екгарт та інші рейнські містики. Навіть у численних дослідженнях спадщини М.Бердяєва його концепція трансцендентної свободи не отримала належної уваги з боку вітчизняних авторів); по-друге, існує нагальна потреба зруйнувати той ідеологічно ангажований образ російської філософії, який прихильники «руського міра» створили і нав'язують не тільки нам, але й всьому світу і показати, що міти про «всесвітню чутливість російської людини» та ін., не мають нічого спільного із справжніми інтенціями російського філософування; нарешті,

по-третє: дисертаційна робота С.О.Гончарова, над якою він почав працювати ще до початку повномасштабної війни, сьогодні набула чіткого політичного значення. Неможливо перемогти ворога, якщо не перемогти його ідеологічно – саме цю справу робить дисертант, коли викриває міти, на яких і базується ця ворожа ідеологія.

Автор дисертаційного дослідження звертається до творчості Ю.Мамлеєва, надзвичайно «незручного» автора, якого важко визначити однозначно як філософа (так само, як і письменника, ідеолога, міфолога-проповідника), і це звернення є першим випадком такого дослідження у вітчизняній науці. Тому С.О.Гончарову доводиться проводити попередній аналіз і систематизацію всіх наявних відомостей про Мамлеєва, зокрема про його життя і діяльність. Треба відзначити, що дисертант дуже вдало скористався вікном можливостей, які відкрила для нього така ситуація і зробив біографічне дослідження важливою частиною своєї роботи: він досліджує біографію Юрія Мамлеєва та систематизує корпус його творів саме з метою відповідної їх демітологізації та обґрунтування необхідності введення авторського концепту «метафізика по той бік Абсолюту».

Дисертант не обмежується виключно ідейним контекстом творів Мамлеєва, діяльності Южинського гуртка, навіть всієї «темної філософії» в Росії. Він залучає досвід західної філософії, звертаючись до ідей не тільки сучасних (Ж.Батай), але й середньовічних (Я.Бьоме) і навіть стародавніх (Гегесій) мислителів, вчення яких в певних деталях споріднені з мамлеєвським поглядом на світ. Вважаю, що такий кроскультурний аналіз робить дослідження С.О.Гончарова оригінальним і надзвичайно плідним. Отже, враховуючі вищенаведені міркування, можна стверджувати високий рівень її актуальності. У роботі глибоко осмислюються питання про моральну відповідальність філософів, інтелектуалів взагалі, розкриваються причини виникнення ідеології войовничого імперіалізму, спорідненість її з традиціями всього російського філософування і проводиться точна і ефективна деструкція головних мітів, на яких заснована ця ідеологія.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому й оформлення

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел зі 158 найменувань.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячений огляду життєвого та творчого шляху Ю.Мамлеєва, аналізу ідейних і історичних чинників формування мамлеєвського міту. Проводиться демітологізація біографії Мамлеєва, поглядів і діяльності представників його оточення. Як результат, автор отримує визначення основних ідеологем, які лежать в основі ідеології «рашизму».

У другому розділі проводиться робота з систематизації мамлеєвського корпусу: виділено набір стрижневих метатем, визначено основні елементи побудови великої прози та поезії, окреслено загальну структуру філософського дискурсу та проаналізовано сутність і особливості метафізичного реалізму як творчого методу Юрія Мамлеєва.

У третьому розділі дисертації, досліджено утризм та метафізику Безодні. Автором визначені ключові внутрішні протиріччя філософії Юрія Мамлеєва, виявлені приховані впливи європейської метафізики на генезу ідеї Безодні, а також вказано на паралелі метафізики по той бік Абсолюту та спекулятивного реалізму. Встановлено, що філософська програма утризму є непослідовною і протирічною, що унеможливує її втілення в реальність. В узагальненні стратегія утризму визначається як *хвороблива форма егоцентризму з пестуванням власних перверсій*.

У четвертому розділі досліджено вчення Мамлеєва про Росію та визначено його основні імперські наративи. У творчості Мамлеєва Росія постає в образі тоталітарної держави, що не може співіснувати з будь-якими іншими державами

та є втіленням свавілля, політичної апатії та невмотивованого насилля. Автор дисертаційного дослідження помічає, що сам проєкт мамлеєвської «Росії Вічної» є прикладом культурного колоніалізму, що виражається в привласненні української історії та культури. Проаналізовано та демітологізовано вчення Мамлеєва про сім основних метафізичних якостей (концентр) Росії, з викриттям їх суто ідеологічного наповнення, а також встановлено тотожність мислення російського суспільства та його влади, що обумовлює неможливість та недоречність їх розмежування в сучасній політичній ситуації. Також було сформульовано стратегії протидії рашизму.

У **висновках** окреслені основні результати дисертаційного дослідження, практичне значення отриманих результатів, а також перспективні напрями їх використання та розвитку.

Список використаних джерел містить усі необхідні для проведення даного дослідження джерела: автор залучає до дослідження актуальну як вітчизняну, так і закордонну літературу з обраної проблематики. Структура та оформлення дисертації відповідає меті, цілям і завданням здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій». Зв'язок роботи з науковими програмами, темами грантами Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Головні результати дисертаційної роботи Гончарова С. О. відповідають критеріям обґрунтованості та достовірності. Результати проведеного дисертаційного дослідження у вигляді авторських наукових гіпотез, положень, висновків і рекомендацій мають високий ступінь обґрунтованості.

5. Основні наукові результати отримані автором та їх наукова новизна

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Гончарова С. О. дає змогу зробити висновок, що результати є науково новими, оригінальними та відповідають останнім тенденціям філософської наукової думки. Новизна та оригінальність наукових результатів і висновків дисертаційної праці не викликають жодних сумнівів і забезпечуються зверненням до актуальних впливових філософських напрямків та авторською оригінальною інтерпретацією предмета свого дослідження.

6. Практичне значення одержаних результатів визначається сукупністю висновків, які дозволяють осмислити сутність метафізики по той бік Абсолюту, розкрити її генезу для того, щоб стала очевидною її антигуманістична спрямованість. Демітологізація біографії та творчості Юрія Мамлеєва, викриття мамлеєвських імперських наративів та ідеологем розширяють і укріплюють дискурс сучасних антиколоніальних українських студій. Результати досліджень можуть бути використані для подальшої розробки теми спротиву ворожій ідеології та боротьби за збереження української ідентичності, як в практичній культурній діяльності, так і в теоретичній філософській діяльності.

Стратегії спротиву та самоідентифікації можуть бути використані в навчальному процесі при підготовці лекцій із української філософії, антиколоніальних студій, політичної філософії. Також варто зазначити, що нароби дисертаційної роботи можуть бути використані при підготовці курсів з філософських та інших гуманітарних, а також соціальних дисциплін.

7. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації

Окрім зазначених переваг роботи, слід звернути увагу й на деякі її недоліки.

1. Автор дисертаційного дослідження визначає ідеологію «рашизму» як політичну релігію, з чим я повністю солідаризуюсь, але чомусь не робить абсолютно, на мій погляд, логічного наступного кроку – звернення до *політичної теології*. Тим самим автор позбавляє себе можливості використання цілої низки ідей та методологем видатних політичних філософів (хоча б Карла Шмітта, який навіть не згадується у тексті роботи і списку використаної літератури). Крім того, виникає питання: «Чи не належить (певною мірою) дослідження С.О.Гончарова саме до галузі політичної теології?».
2. Коли автор дисертаційного дослідження наголошує на тому, що «повне та детальне розкриття генеалогії цих трьох мітів (про «руській мір», про «особую русскую ідею», а також про «загадочную русскую душу» – непросте завдання, котре потребує окремого дослідження, ми ж маємо лише зазначити їх спільний фундамент та характер зв'язку із мітом мамлеєвським» (С.32), він, як на мене, знову відмовляється від

можливості зробити своє дослідження більш масштабним, позбавитись від занадто концентрованої уваги на особистості Юрія Мамлеєва.

Але зазначені зауваження не є принципово критичними, вони не знижують загальну високу цінність дисертаційної роботи і не впливають на якість дисертаційної роботи та обґрунтованість висновків. скоріше це побажання і поради на майбутнє.

9. Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Гончарова Семена Олексійовича «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні» за рівнем теоретичної обґрунтованості, новизною та практичним значенням її результатів є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019).

Офіційний рецензент,
доктор філософських наук,
професор, професор кафедри
теоретичної і практичної філософії
імені професора Й. Б. Шада
філософського факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Володимир ПРОКОПЕНКО

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 13:21:29 15.01.2024

Назва файлу з підписом: Прокопенко рецензія підписана.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 373.6 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Прокопенко рецензія підписана.pdf
Розмір файлу без підпису: 376.5 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ПРОКОПЕНКО ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

П.І.Б.: ПРОКОПЕНКО ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 2136718514

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 13:21:27 15.01.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000F36129015FF3AC04

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00

*Голові разової спеціалізованої
вченої ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Івану Карпенку,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022*

ВІДГУК

офіційного опонента, професора кафедри культурології та медіа-комунікацій Харківської державної академії культури, доктора філософських наук, **Панкова Георгія Дмитрійовича** на дисертаційну роботу **Гончарова Семена Олексійовича** «Метафізика по той бік Абсолюту: мамлеєвський міт і трансгресивні стратегії Безодні», подану на здобуття наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 03 — Гуманітарні науки за спеціальністю 033 — Філософія.

Актуальність теми дисертаційної роботи. Умови широкомасштабного вторгнення російського агресора в Україну викликали нагальну необхідність перебудови філософії на рейки протистояння рашистській ідеології, адепти якої використовують світову філософську думку у формуванні та поширенні шкідливих вчень не лише щодо України, а й на глобальному рівні. Одночасно потрібне осмислення сучасної практики спекуляцій ворожою ідеологією й використання різноманітних філософських досягнень у власних інтересах. Створення політичних мітів у рашистському просторі викликає необхідність філософської протидії у форматі демітологізації.

Одним із відомих апологетів рашизму і фундаторів його ідеології виступає Юрій Мамлеєв, який звеличується рашистською пропагандою як видатний письменник сучасності, який породив принципово новий напрямок у літературі, позитивний розвиток якої, ніби, вже немислимий поза мамлеєвськими ідеями. Мамлеєвщина не лише охоплює особистість її творця, а й його послідовників, які активно розповсюджують ідеї свого кумира. Тому

всебічна демітологізація життя і творчості названого письменника, проблемі якої присвячена дисертація, у філософському контексті визнається актуальною і затребуваною.

Здійснюючи викладене завдання, філософська критика очищає філософський топос від рашистських інновацій, забезпечуючи йому прозорість та гуманістичний зміст. У цьому процесі різноманітні дискурсивні практики у горизонті філософської парадигми (метафізика, гносеологія, антропологія, етика, історія філософії та ін.) проходять випробування на ефективність захисту власного суверенітету від деструкції, що виходить із ворожого оточення, включно з творчістю Юрія Мамлеєва.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та оформлення.

У Вступі переконливо обґрунтовано актуальність теми дослідження, чітко визначено його об'єкт, предмет, мету та завдання, основні положення новизни, а також теоретичне та практичне значення.

У першому розділі здійснено демітологізацію біографії Мамлеєва, яка тісно пов'язується з десакралізацією культу його особистості, що наполегливо поширюється його прихильниками серед різноманітних верств суспільства. На противагу культивуванню постаті Мамлеєва, у дисертації Гончарова С. О., ґрунтуючись на використаних автором достовірних джерелах, подано факти справжньої біографії названого ідеолога рашизму, завдяки яким знімається із його образу священний ореол.

У другому розділі надається ретельний аналіз мамлеєвського корпусу текстів у єдності прози, поезії та філософії. Автором ґрунтовно доведено ідейний зміст, принципи та механізми створення цих жанрових модифікацій. Критичному розгляду з боку дисертанта здійснено так званий «метафізичний реалізм» з «метафізикою Я». Для здійснення цього завдання дисертантом осмислена концепція утризму, в якій Мамлеєв намагався виразити людський ідеал на противагу антропологічному типажу, спосіб життя якого дискредитує "справжнє" призначення особистості, що подрібнилася в емпіричній мозаїці хаосу. Проте авторська критика розглянутої концепції

виявляє у її змісті антигуманістичні мотиви нарцисизму, соліпсизму й тоталітаризму. При цьому з'ясовується їхній націоналістичний характер, за якого послідовники мамлеєвщини означають пріоритетом ідентичність росіянина з еталоном "руськості" порівняно з родовим людським єством, звеличуючи значущість локально-національного чинника над загальнолюдським в усвідомленні ідентичності.

У третьому розділі критика мамлеєвщини зосереджується навколо мамлеєвської тріади "Я", "Безодня", "Велика Росія", у системі якої центральне місце посідає ідеал "Великої Росії". Усі інші ідейні фігуранти виглядають метафізичними інструментами обґрунтування зазначеного ідеалу.

У дисертації Гончарова С. О., справедливо відзначається прагнення Мамлеєва створити особливу релігію "Я". Доведено, що холистичний дискурс, що проголошує цілісність людського єства в кожному конкретному індивіді, поєднується з персоналістичним дискурсом трансцендування, завдяки якому сконструйовано ситуацію зв'язку цілісної особистості з апофатичною Безоднею. На противагу промамлеєвській апологетиці, авторська критика, ґрунтуючись на переконливих аргументах, демонструє низку філософських неузгодженостей у змісті вчення Мамлеєва, викриваючи його спекулятивний характер.

У дисертації справедливо наголошено на інструментальній ролі усієї мамлеєвської метафізики з її ключовими категоріями в обґрунтуванні ідеології "Великої Росії", яку подають як сучасну модифікацію старої ідеї "Святої Русі". Її інноваційною складовою слугує ідеологема хаосу, що вказує на нагальне завдання його подолання й очищення "Святої Русі" від деструктивних елементів. З цієї обставини випливає двояка позиція Мамлеєва щодо Росії — позиція викриття хаосу, а також позиція утвердження її "величі" на противагу європейським країнам, нездатним до духовного відродження. Названа "романтика" дістала гостру аргументовану критику в дисертації Гончарова С. О., в якій наголошується антигуманний та експансіоністський характер мамлеєвського націонал-патріотизму. Аналіз

дисертантом мамлеєвської тріади "Я", "Безодня", "Велика Росія" призвів до справедливого висновку про політичну спрямованість аналізованої ідеології, в якій поєднуються філософська та націоналістична дискурсивні практики.

У даному розділі не тільки реконструйовано філософську складову ідеології розглянутого письменника, а й виявлено її ідейні витoki. До них належать погляди низки чільних представників середньовічного західно-європейського та індуїстського містицизму, традиція "негативної" теології, а також ідеологія сучасного рашизму. Автором не тільки простежується їхній дискурсивний вплив на формування ідеології Мамлеєва, а й здійснюється порівняльний філософський аналіз ключових ідей з ідейним змістом генотекстуальних формацій, інтегрованих до корпусу мамлеєвських текстів. Ця обставина дала змогу виявити спекулятивність і маніпуляцію як суттєві механізми конструювання запропонованого Мамлеєвим ідеологічного проекту. Викладений аналіз дає змогу з'ясувати долю розглянутих учень у сучасному ідеологічному просторі, а також характер їхнього використання у конституюванні сучасних ідеологічних мітів.

У четвертому розділі критичний підхід в осмисленні творчості Ю. Мамлеєва спирається на персоналістичну думку, що обернута в обрій "тріумфу тендітних речей" як необхідну умову перемоги над «імперією зла», носієм якої є мамлеєвська ідеологія. Авторські "тендітні речі" репрезентовані двома актуальними в філософському плані темами — свободи та комунікації. У царині трактування свободи головний акцент поставлено на позитивному її аспекті на противагу негативістській редукції її презентації Мамлеєвим. У царині трактування комунікації головний акцент зосереджено на значенні трансгресії як виходу свідомості за межі его-нарцисизму у напрямі до цінності Іншого.

Засудження его-нарцисизму в індивідуально-антропологічному контексті та протиставлення йому цінності комунікації поширюється на соціальний рівень, у сферу критики етно-нарцисичної ідеології "Святої Русі". Йдеться про соціальну трансгресію, що долає націоналістичний

партикуляризм, покритий завісою "святості" як сакрального обґрунтування "Великої Росії". У зазначеному відношенні комунікативна філософія з притаманним їй змісту осмисленням комунікативної трансгресії покликає утвердити гуманістичну культуру співіснування різних країн та етносів. Дана культура в єдності свободи і комунікації виглядає гетерономією щодо автономії індивідуального й приватного. За власним характером, визнаючи цінність їхньої автономії, вона оберігає від гіпертрофії індивідуалізму і партикуляризму на індивідуальному і соціальному рівнях. У розгляданому відношенні авторський "тріумф тендітних речей" позиціонується надзвичайно затребуваним в універсально-гуманістичному сенсі.

У висновках висловлені ключові положення виконаної роботи, які віддзеркалюють мету, завдання, та положення наукової новизни, що містять у Вступі, а також відповідають змісту поданого до захисту дослідження.

Обґрунтованість наукових положень і висновків, що містяться в дисертації.

Наукові положення дисертаційного дослідження Гончарова С. О. є обґрунтованими, а висновки — самостійними, логічними й закономірними. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі ключові аспекти задекларованої теми дослідження. Визначена у вступі мета успішно досягнута, а окреслені завдання дисертаційного дослідження виконані на досить високому рівні філософського осмислення його об'єкта. Список літератури дає змогу судити про використання у даному тексті досить широкого обсягу джерел, артикуляція яких забезпечує ґрунтовність та аргументованість наукових положень і висновків у дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна виконаної дисертації складає критичне дослідження мамлеєвської ідеології, яка активно розповсюджується та стверджується її прихильниками серед сучасників у якості безумовної сакральної цінності. Ретельно проаналізовано її зміст, механізми конструювання, раціоналістичні, іраціоналістичні, філософські та містичні детермінанти мамлеєвського

корпусу текстів. Виявлена їхня націоналістична та політична спрямованість щодо апологетики рашизму.

У роботі сформульовано важливі положення філософської стратегії і тактики протидії мамлєєвській ідеології. Пропонується використання ідейного потенціалу праць багатьох представників історико-філософської думки минулого та сучасності у спрямованості щодо критики ідеології, ворожих гуманізму.

У цілому в дисертації С.О. Гончарова наукова новизна дослідження сформульована переконливо і заперечень не викликає. Її головним уроком доречно визначити пропозицією оригінального ефективного варіанту перебудови філософії на рейки протидії сучасним антигуманним ідейним та міфологічним новаціям, які спроможні з'являтися у складній ситуації сучасного розвитку світовій цивілізації та використовувати філософію у власних цілях.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Її результати сприяють подальшим розробкам у царині філософського протистояння ворожим ідеологіям, що активно використовують у своїх цілях філософський дискурс, а також у комплексному вивченні низки питань, які стосуються галузі метафізики, мітології, філософської антропології, політичної філософії.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

1. Навряд доцільно стверджувати, що ситуація нарцисичного "Я" відкидає позитивний аспект свободи ("свободу для") на підставі уподібнення нарцисичному свавіллю. Ідея "Великої Росії" передбачає не автономічне позиціонування самості, але її гетерономію щодо суспільного порядку, наділеного священним ореолом. Названа ідея за своїм характером покликана обмежити індивідуальне свавілля за допомогою вказівки на індивідуальну відповідальність кожного росіянина за "велике майбутнє російської нації". Мабуть, у цьому разі критику доцільно здійснювати не за ігнорування

позитивного боку свободи, а за її вузьконаціоналістичну редукцію, що зводить цінність свободи до партикулярного російського міту.

2. Слід висловити незгоду з авторською декларацією ігнорування Ю. Мамлеєвим постаті Іншого, заперечення якої зумовлюється нарцисизмом. Значення Іншого володіє широким обсягом свого буття, до якого належить все, що виходить за межі "свого", а не тільки індивідуальне "Я". Наприклад, Безодня являє собою модифікацію трансцендентного Інакшого, а соціокультурний простір Європи — модифікацію ворожого Інакшого щодо російського топосу "свого". У такому разі, як і в попередньому, критика розглядуваного вчення є доцільною в напрямі певного ціннісного ставлення до різноманітних модифікацій Іншого в координатах мітології "Великої Росії" як аксіологічного обрїю "свого" й безумовного критерію прийняття або відкидання Іншого.

3. У дисертації доречно глибше проаналізувати хаосологічний зміст ідеології Ю. Мамлеєва, що справила значний вплив на концепцію утризму, метафізику Безодні та мітологему "Великої Росії". Названі вчення позиціонуються протиотрутою глобальному хаосу, який, згідно з широкою громадською думкою, неминуче веде світ у прірву. Хаос простежується на індивідуальному рівні ("Безодня в мені"), а також у світовому масштабі. Своєю чергою утризм представлений антропологічною й соціальною моделлю, заснованою на холистичній антропології, покликаний забезпечити цілісність людського єства і духовних устремлінь. Згідно з переконанням мамлеєвців, ця обставина дасть змогу сконцентрувати хаос у людській свідомості, що розсіяна довкола різношерстої мозаїки умовно-емпіричних орієнтирів, і згрупуватись довкола "єдиного духовного центру". Здійснення такого завдання мислиться виключно в обрїі ідеалу "Великої Росії", але ніяк не за її межами. У зв'язку з цим у дисертації доцільно приділити пильнішу увагу з'ясуванню ролі хаосу як соціально-детермінантного й дискурсивного фактору формування мамлеєвської ідеології, а також її привабливості в значенні шляху подолання світової кризи. Із наведеною обставиною тісно

пов'язується віра російської еліти у "Велику Росію" і надія на її всесвітню місію як "визволителя" світу від кризи, що охопила його.

4. Викладена обставина дає підставу засумніватися в утвердженні позиції байдужості Ю. Мамлеєва до навколишнього світу на підставі нарцисизму. "Філософія світу-без-нас" пропонує "увібрати світ у себе" і пропустити його крізь призму свого "Я", щоб утвердити власне "Я" через заперечення світу у стані його хаосу, в якому сучасна молодь, замість піклування про душу, дбає про придбання "гав'яного хліба", за висловом одного з однодумців Мамлеєва.

5. У підрозділі 3.2 для з'ясування метафізичних координат Абсолюту бажано пояснити термін "смертельний апофатизм" у співвіднесеності з апофатикою та з катафатикою.

6. Текст роботи викликає незгоду з деякими радикальними судженнями її автора. Вони зустрічаються у незначній кількості: 1) у думці про ігнорування розуму як специфічної риси російської культури (пункт 1.1.1), 2) про байдужість російського філософського запитування про душу і світ (там само), 3) про непослідовність російської філософії (пункт 2.1). Читач, знайомий із текстами російської філософії "срібного століття", навряд погодиться з наведеними судженнями. Мабуть, вони, найімовірніше, викликані різкою опозицією нинішніх співвітчизників щодо російської культури в умовах війни, що більшою мірою сприяє розумінню і співчуттю автору, але не критиці на його адресу.

Висловлені зауваження зовсім не суперечать загальній позитивній оцінці представленої до захисту роботи.

Повнота викладу здобутих результатів

Основні теоретичні положення дисертації висвітлені у 7 наукових працях, з яких 4 статті — у наукових фахових виданнях України, троє тез наукових доповідей. Публікації чітко відображають висновки дослідження, які є логічними та обґрунтованими.

Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, його наукових праць та Протоколу контролю оригінальності встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату. Усі висновки, зокрема, й ті, що характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження, одержані автором особисто. В дисертації не використовувались ідеї, що належать співавторам. Отже, дисертація, згідно з представленими даними та аналізом тексту роботи, відповідає вимогам академічної доброчесності.

Загальні висновки.

Аналіз основних положень дисертаційної роботи дає підставу дійти обґрунтованого висновку про те, що дисертантом зроблено значний внесок у розв'язання низки проблем філософського характеру. Апробація положень результатів виконаної роботи виглядає досить солідною. Подане до публічного захисту дослідження Гончарова С.О. повністю відповідає вимогам до дисертацій відповідної кваліфікації, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 — "Філософія", галузь знання 03 — Гуманітарні науки.

Офіційний опонент,
доктор філософських наук,
професор кафедри культурології та
медіа-комунікацій Харківської державної
академії культури

Георгій ПАНКОВ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 12:02:50 16.01.2024

Назва файлу з підписом: Панков відгук.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 242.8 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Панков відгук.pdf
Розмір файлу без підпису: 273.5 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ПАНКОВ ГЕОРГІЙ ДМИТРИЙОВИЧ
П.І.Б.: ПАНКОВ ГЕОРГІЙ ДМИТРИЙОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 2066200770
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 12:02:49
16.01.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000006CA84001B9DCBB04
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00